
Česká republika v novém strategickém prostředí – transformace role ozbrojených sil a její vnímání společností

Jiří Šedivý

Krátce po znovuzískání suverenity prokázalo tehdejší Československo vědomí příslušnosti k mezinárodnímu společenství vysláním vojáků do Perského zálivu a modrých příleb do oblasti bývalé Jugoslávie. A Česká republika v této nedlouhé tradici angažovanosti pokračuje. Přitom se zdá, že česká veřejnost prozatím přijímá nové úkoly ozbrojených sil s pochopením a že neodmítá zapojení českých vojáků do akcí v zahraničí. Dále lze předpokládat, že politicko-bezpečnostní situace po skončení studené války bude stále větší měrou vyžadovat angažovanost tohoto druhu.

Účast v mírových operacích je však jen jednou z výzev nové situace po skončení studené války. Přejít od uzavřené společnosti k otevřené, který u nás probíhá od roku 1989, přináší kromě pozitivních momentů i nová rizika a hrozby. Otevření země i společnosti a její postupná integrace do evropských a euroatlantických institucionálních struktur činí Českou republiku atraktivnější a lépe dostupnou jak pro provozování různých druhů kriminálních aktivit (ve státním i nadstátním měřítku), tak pro jiné nestátní činitele typu teroristických skupin, fanatických sekt apod. Z bezpečnostního hlediska je jedním z hlavních obecných rysů nové situace jisté rozostřování dříve ostrých hranic mezi vnitřní a vnější bezpečností. Domníváme se, že tento trend vyžaduje mj. také transformaci a rozšíření rolí ozbrojených sil.

Jaké tedy jsou hlavní parametry a vývojové trendy prostředí, v němž Česká republika definuje a bude definovat a obhajovat své bezpečnostní zájmy? V čem se nová situace liší od stavu studené války? Kdo jsou noví činitelé vlivu na mezinárodní politiku a bezpečnost? Jakou roli budou hrát ozbrojené síly České republiky v nové situaci? V neposlední řadě je pak otázkou, zda jsou náš stát a společnost dostatečně připraveny pružně reagovat na nové podmínky a požadavky, které vyplývají z nové situace. To jsou tedy jen některé z mnoha otázek, které nutně přicházejí na mysl při přemýšlení o nové bezpečnostní situaci, v níž Česká republika formuluje svou bezpečnostní politiku. Pokusíme se naznačit jeden ze způsobů, jak lze na tyto otázky hledat odpovědi.

Těžiště následující studie spočívá v identifikaci trendů v oblasti mezinárodní bezpečnosti 90. let. Na základě takto získané diagnózy pak můžeme rozvíjet odhady vlivu těchto trendů na transformaci rolí ozbrojených sil a na vnímání tohoto procesu společností.

Strategické prostředí po skončení studené války

Konec studené války urychlil jisté obecné politicko-strategické trendy a tendence, které ovlivňují formování „nového strategického prostředí“.¹

Rozptyl autority – rozptyl odpovědnosti

Zdá se, že jednou ze základních charakteristik politické a bezpečnostní situace 90. let je

jistá krize kontroly událostí a dějů, a to jak v oblasti vztahů mezi státy, tak uvnitř států (*crisis of governance*). Relativně stabilní bezpečnostní řád studené války dosud nebyl nahrazen řádem novým. Mezinárodní organizace, jejichž moc a vůle k činům je odvozována od moci a vůle jejich jednotlivých členů, jsou zasaženy „nemocí slabého vedení“.² V nejasně definovaných podmínkách nového politicko-strategického prostředí 90. let, které je určováno především *absencí zřetelného, jednoznačného a společně vnímaného nepřítele*, je velmi složité dosáhnout i jen základní shody o společných prioritách a cílech.³ Navíc v souvislosti s transformační krizí, kterou prochází základní stavební jednotka moderního systému mezinárodních vztahů – suverénní teritoriální stát –, je stále složitější nalézat konsenzus i v oblasti vnitřní politiky.⁴ Slabé vedení uvnitř států pak zužuje svobodu jednání na mezinárodním poli. Nedostatečná shoda o zájmech, prioritách a cílech vede:

a) k fragmentaci mezinárodní politiky,

b) k reaktivním, krátkodobým či ad hoc řešením, a to na úkor vytváření dlouhodobějších společných strategií.

Jak postřehl Charles A. Kupchan, „[b]ez studené války navozující jednotu, politika uvnitř a mezi liberálními demokraciemi je rozříštěná a dezorientovaná“.⁵

Rozptyl moci – rozptyl rizik

S koncem studené války zmizelo nebezpečí masové konfrontace s rizikem překročení jaderného prahu mezi východním blokem a Západem. Objevují se však nová, četnější rizika nižších řádů, u nichž je složitější analyzovat jejich podstatu a předpovědět osu jejich působení. Zároveň radikálně poklesla pravděpodobnost výskytu přímé teritoriální agrese mezi státy. V období 1989–1992 byly z 82 válečných konfliktů pouze tři mezistátní. Ze zaznamenaných konfliktů v roce 1993 (22), 1994 (31) a 1995 (30) nelze ani jeden považovat za tradiční mezistátní válečný konflikt.⁶ Válka tedy již není dominantní formou řešení mezistátních sporů a konfliktů. Vše také nasvědčuje tomu, že se válka přesunuje z oblasti mezistátní do oblasti vnitrostátní, kde nabývá forem etnického či rasového násilí, občanské války, nepokojů apod.

Prostor a čas

Změnily se vzájemné poměry mezi *operačním, politickým a logistickým* prostorem. První z nich definuje bojovou zónu, druhý bráněnou oblast, třetí je spojuje. Zatímco v době studené války se operační prostor kryl s politickým, dnes se od sebe navzájem vzdalují. Zvětšuje se tedy prostor logistický, a proto roste význam schopnosti tento prostor překlenout – tj. význam potenciálu projekce vojenské síly na delší vzdálenosti. Studená válka kladla důraz na statickou připravenost na masový, lineární střet s délkou trvání v rozmezí několika měsíců až let a s nízkou pravděpodobností výskytu. Naproti tomu současná situace vyžaduje dynamickou, flexibilní připravenost na střet/zásah na delší vzdálenosti a s délkou trvání v rozmezí několika dnů až týdnů a s vyšší pravděpodobností výskytu. Na rozdíl od doby studené války je dnes pravděpodobná minimální doba výstrahy.⁷

Demilitarizace bezpečnostní politiky

Předpokládaný charakter konfliktu v době studené války vedl k prioritaci odstrašení prostřednictvím vojenské síly. Bezpečnostní politika po skončení studené války nabývá širších rozměrů. Sám pojem bezpečnost, dříve synonymní s pojmem vojenská obrana, získává dnes nové, převážně nevojenské konotace.⁸ Zatímco v období studené války platil paradox odstrašení – vojenská síla je nejužitečnější tehdy, když nemusí být užita vůbec –,⁹ dnešní strategické prostředí nevyklučuje její užití v nejrůznějších určeních a rolích, a to ve škále od humanitárních a záchranných operací přes operace *peace-keeping* až po bojové nasazení

v rámci regionálního či lokálního konfliktu. V současné situaci je kladen *důraz především na prevenci konfliktu*. Tradiční reaktivní doktrína OSN – *peace-keeping* (rozmístění modrých přileb až po uzavření příměří) – je nahrazována *aktivnějšími přístupy* – *peace-making, peace-building, peace-enforcement*. Na území Bosny je testována další nová bezpečnostně-politická metoda – postkonfliktní stabilizace. S přijímáním nových doktrín, metod a přístupů zároveň dochází k přehodnocování nedotknutelnosti principu svrchovanosti a nevmešování do vnitřních záležitostí států (např. ve prospěch legitimacy tzv. humanitární intervence). Vyplývá z nich i jisté *oslabení dosud ostré hranice mezi vojenskou a diplomaticko-politickou činností*. Operace nového typu kladou zvýšené požadavky na diplomatické dovednosti vojáků a na jejich schopnost samostatně politické analýzy a rozhodování.

Proliferace

Šíření zbraní hromadného ničení a s nimi spojených technologií je považováno za jednu z *největších bezpečnostních hrozeb blízké budoucnosti*. Studie britského Ministerstva obrany předpokládá, že nejdéle do deseti let bude některá z problémových zemí v oblasti Středozezemí – Střední východ disponovat nosiči zbraní hromadného ničení se schopností ohrozit větší část Evropy.¹⁰ Ve snaze zabránit proliferaci je kladen důraz zejména na schopnost verifikace dodržování odzbrojovacích režimů a monitorování vývoje, výroby a pohybu zbraní hromadného ničení a s nimi spojených technologií. Monitorování a verifikace narážejí na problém dvojího užití materiálů a technologií ve výzkumu, vývoji a výrobě v nevojenském sektoru. V případě chemických a biologických látek je tento problém dále komplikován jejich relativně snadnou dostupností a vysokou účinností i v malém množství. V budoucnosti nelze vyloučit *preventivní antiproliferační války/úder*y proti státům, které ilegálně disponují těmito prostředky. Uvažuje se o vybudování evropského systému obrany proti balistickým střelám.¹¹

Noví činitelé globální bezpečnosti

Klíčovými slovy k popisu a chápání vývoje posledních let je v našem přehledu slovo rozptyl. Jedním z důsledků mnohorozměrného rozptylu (řádu, moci, autority, odpovědnosti, kontroly) v rámci tradičních vnitrostátních a mezistátních struktur je *emancipace různých nestátních činitelů* a jejich vstup na mezinárodní scénu. Povšimněme si těch, které mají vliv na nové strategické prostředí.

Mezinárodní zločin jako univerzální síla

Současná mezinárodní situace, charakterizovaná *zvýšováním prostupnosti hranic, rychlostí oběhu informací a otevíráním ekonomik*, vytváří nové možnosti pro mezinárodní zločin. Roste finanční obrat nelegálních transakcí (v roce 1994 byl roční obrat hlavních kriminálních organizací odhadován na 750 mld. \$), zvyšuje se i destabilizační potenciál v rukou organizovaného zločinu. Ztráty v národních ekonomikách spojené se systémovou korupcí mohou v krajním případě ohrozit stabilitu vnitropolitické situace. Zranitelné jsou zejména transformující se země s nedostatečně rozvinutými institucemi (např. země bývalého sovětského bloku, včetně České republiky). Generální tajemník OSN proto vyzývá ke *společnému, globálnímu postupu* proti formující se „univerzální síle“¹² organizovaného zločinu. Nadstátní povaha nových forem kriminality vede k potřebě čelit jim na nadstátní úrovni.¹³

Elektronická média a bezpečnost

Globalizace elektronických informačních sítí a rozšiřování počtu činností uskutečňovaných jejich prostřednictvím přináší *zcela nové druhy rizik* v podobě nebezpečí úniku infor-

mací z databází či rozbití informačních systémů státních institucí (tzv. logické bomby). Elektronické bankovníctví zvyšuje zranitelnost finančních systémů (praní špinavých peněz, falšování finančních dokladů, zneužívání kreditních účtů). Tato dříve kriminalita bílých límečků se dnes stává doménou organizovaného zločinu. Obecně řečeno, růst hodnoty informací a zvyšování rychlosti jejich šíření vytvářejí nové požadavky na ochranu informačních systémů a sítí.¹⁴

Zbraně hromadného ničení v rukou teroristů

V roce 1995 došlo v Japonsku k *prvnímu teroristickému útoku za použití zbraně hromadného ničení* (otravný plyn). Útočník (náboženská sekta) dále vyráběl yperit, disponoval bakteriemi vhodnými k výrobě biologických zbraní a byly u něj nalezeny součásti k výrobě raketových nosičů.¹⁵ Zpráva CIA z roku 1995 předpokládá pro nejbližší léta „celosvětový nápor terorismu“. Ministerstvo obrany USA (studie Teror 2000) očekává, že do konce tohoto tisíciletí dojde k teroristickému útoku s použitím zbraně hromadného ničení i na území Spojených států. V této souvislosti prosazují USA koncepci „globální protiteroristické politiky“.¹⁶ Autoři Strategic Assessment 1996 nevylučují možnost, že v blízké budoucnosti nějaká teroristická skupina či zločinecký syndikát získají jadernou zbraň nebo primitivní radiologické zařízení.¹⁷

Aliance agresivních států a nestátních činitelů – nové ohrožení bez hranic?

Nezávisle na rozdílnosti cílů nejrůznějších nestátních skupin (kriminálních, teroristických, sektářských apod.) mohou konečné důsledky jejich aktivit velmi vážně narušit státní i mezistátní bezpečnost. Jak již bylo řečeno, v rovině státní mohou aktivity nestátních činitelů ohrozit fungování a legitimitu systému. V rovině mezistátní pak mohou jejich aktivity narušit fungování mezinárodních struktur a režimů, zejména režimu nešíření zbraní hromadného ničení, materiálů k jejich výrobě a jejich nosičů. Efektivnost režimů nešíření je závislá především na schopnosti izolace agresivních států (potenciálních nabyvatelů zbraní hromadného ničení a jejich nosičů) od zdrojů jejich nabytí. V této souvislosti nelze vyloučit *vytváření účelových aliancí mezi agresivními státy a nestátními činiteli* s cílem obejít či rozložit režimy nešíření, a tak získat zbraně hromadného ničení a jejich nosiče.¹⁸ A právě v oblastech, kde působí či mohou působit zmínění noví činitelé, narážíme na další komplexní problém současné bezpečnosti. Je jím eroze dříve mnohem jasnějších hranic, odlišujících:

- a) druhy ohrožení (kriminální, vojenské, hospodářské apod.),
- b) jejich cílové zaměření (zisk, politické cíle, destrukce státních systémů apod.),
- c) oblasti jejich působení (mezistátní, vnitrostátní).¹⁹

Tato provázanost či prostupnost různých dimenzí bezpečnosti je důsledkem mnohorozměrného rozptylu, který jsme obecně definovali výše.

Česká republika v novém strategickém prostředí

Účast československých (později českých) vojáků ve válce v Perském zálivu a v silách UNPROFOR a IFOR naznačuje, že chápeme naši *spoluodpovědnost za řešení rizik a ohrožení, vyplývajících z nového strategického prostředí*. Dlouhodobým politickým cílem České republiky je členství v euroatlantických institučních strukturách.²⁰ Autoři studie Bezpečnostní politika České republiky pak definují jako jeden z hlavních cílů bezpečnostní politiky České republiky do roku 2005 aktivní podíl „na tvorbě nového mezinárodního systému v Evropě a ve světě“.²¹ Tyto dva cíle spolu úzce souvisejí a do jisté míry se vzájemně podmiňují. Z jejich dosažení vyplynou pro Českou republiku nové skutečnosti, popřípadě i problémy.

Rozšíření obzoru zájmů

Vstupem do euroatlantických institučních struktur se Česká republika ocitá ve společenství politických, hospodářských a bezpečnostních zájmů, které přesahují zájmový obzor neintegrováné České republiky. Pro ozbrojené síly to bude znamenat rozšíření jejich rolí na tři. K tradiční (první) roli obrany území České republiky přibude (druhá) role v podobě podílu na obraně aliančního území (NATO, popřípadě Západoevropské unie). Konečně bude posilována a dále rozvíjena (třetí) role v oblasti mírových a humanitárních operací. Zejména v rámci posledně uvedené role lze předpokládat účast českých vojáků v operacích, v nichž nebude možné vyloučit bojové nasazení a případné ztráty na životech. V této souvislosti je nutné hledat odpovědi na následující otázky:

1) Bude veřejnost podporovat (či alespoň akceptovat) bojové nasazení českých vojáků a případné ztráty na životech, a to zejména bude-li se jednat o řešení situací, které se v jejich očích nebudou přímo dotýkat úzce definovaných životních zájmů České republiky?

2) Vzhledem k požadavku rychlé reakce, dynamičnosti a flexibility budou schopny státní orgány (zejména legislativní a exekutivní) adekvátně a včas reagovat na požadavky situace?²²

Noví nepřátelé

Příslušnost k euroatlantickým strukturám zvýší přitažlivost České republiky v očích jak tradičních nepřátel Západu (v současné době jde zejména o řadu agresivních režimů v oblouku nestability – severní Afrika, Střední východ), tak nových činitelů (viz výše). Zde opět narážíme na problém prorůstání vnější a vnitřní bezpečnosti. Základními předpoklady předcházení či alespoň omezení rizik a ohrožení jsou v této oblasti *především schopnost zapojit se do mezinárodní spolupráce a výměny informací* a schopnost zpravodajsky pokrýt a kontrolovat vlastní území. V této souvislosti získává novou kvalitu oblast, tradičně označovaná jako civilně-vojenské vztahy, a demokratická kontrola sektoru obrany. Domníváme se, že i nadále bude platit Huntigtonem formulovaný „sociální imperativ“, byť v jisté modifikaci: v instituční rovině je základem bezpečnostní politiky vybudování systému, který by maximalizoval bezpečnost při co nejmenším obětování jiných společenských hodnot.²³ Z toho vyplývají následující otázky:

1) Bude Česká republika schopna splnit kritéria věrohodného partnera v oblasti, kde je základní důraz kladen na schopnost získání, zpracování, vyhodnocení a utajení informace?

2) Bude Česká republika schopna vybudovat efektivní systém bezpečnosti, aniž by došlo k omezení či ohrožení základních hodnot demokratického systému (v případě České republiky jsou definovány a garantovány Ústavou České republiky a Listinou práv a svobod)?

Nasazení ozbrojených sil při udržování vnitřního pořádku

Ze zkušeností zemí, které se potýkají s terorismem (např. Velké Británie, Francie), víme, že v určitých situacích nelze vyloučit nasazení armády k ochraně např. uzlů veřejné dopravy, městských center, průmyslových a hospodářských objektů apod. Víme také, že otázka vnitřního užití ozbrojených sil mimo záchranné operace je otázkou mimořádně citlivou. V této souvislosti je nutné se ptát:

1) Existuje legislativní zajištění nasazení tohoto druhu?

2) Budou určené části ozbrojených sil dostatečně materiálně a technicky připraveny a náležitě vycvičeny pro takovéto akce?

3) Nebude užití armády tímto způsobem vnímáno veřejností jako ohrožení dělby moci a odpovědnosti mezi složkami bezpečnostního sektoru, či dokonce jako ohrožení demokratické kontroly ozbrojených sil?

* * *

Konstatování, že nová doba přináší nové problémy a nové problémy vyžadují nová řešení, je stejně banální jako pravdivé. V naší studii jsme identifikovali obecné parametry a problémy nové situace a naznačili principy jejich řešení. Je na politických elitách naší země, aby byly schopny novou situaci a její důsledky pochopit a reflektovat v každodenní praxi – strategicky (koncepčně), legislativně, doktrinárně a operativně přizpůsobovat bezpečnostní systém České republiky potřebám výkonu jak tradičních, tak (a to zejména) nových funkcí. Druhým, snad ještě důležitějším úkolem politického vedení bude rozvíjení schopností převšedlivě vysvětlovat veřejnosti smysl a účel případných opatření a obhajovat konkrétní kroky a činy. Vzhledem k dlouhodobě přetrvávajícím nejistotám nového strategického prostředí se lze domnívat, že to bude proces kontinuální transformace a stále diskuze.

¹ Pojem „nové strategické prostředí“ je zde užíván ve smyslu dokumentů NATO. Viz *The Alliance's New Strategic Concept. Agreed by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Rome on 7th–8th November 1991*. NATO Press Service, Press Communiqué S-1(91)85. Česky: NATO příručka. Úřad pro tisk a informace Brusel, Evropské informační středisko Praha 1995, s. 227–228.

² Viz *Strategic Survey 1994/1995*. IISS London, Oxford UP 1995, s. 5–8, 15–16. Dále srov. např. Bellamy, C.: *West has attack of strategic arthritis. The Independent*, 24. 5. 1994. Viz též Bonnart, F.: *We Have the Wherewithal but not the Leadership*. *The International Herald Tribune*, 27. 9. 1992.

³ „Absence jakéhokoli existenciálního ohrožení je esenciálním problémem ve světě po studené válce; z toho vyplývá obtíž s definováním, kde leží životní zájmy.“ – *Strategic Survey 1995/1996*. IISS London, Oxford UP 1996, s. 56.

⁴ Zjednodušeně řečeno, existují v zásadě dva názory. Podle jednoho z nich je suverénní národní stát odsouzen k zániku a bude nahrazen politickými jednotkami organizovanými na jiném principu než národně-teritoriálním. Podle druhého názoru dochází pouze k jeho redefinici a k funkční transformaci. První názor považuje suverénní národní stát za jednu provždy definovanou, neměnnou jednotku; druhý jej chápe jako dynamický, proměnlivý jev, „pohyblivý cíl“, který je nutné kontinuálně zaměřovat – tj. definovat a redefinovat. Příkladním se ke druhému názoru. Viz Šedivý, J.: *Suverenita státní a nadstátní: má evropský občan budoucnost?* In: Kunc, J. (ed): *Výchova k ústavnosti*. Karolínium, Praha 1996. Dále srov. např. Brown, C.: *Back to Normal? Some Reflections on Sovereignty and Self-determination after the Cold War*. *Global Society*, Vol. 10, No. 1, 1996. Viz též Buzan, B.: *Security, the State, the „New World Order“, and Beyond*. In: Lipschutz, R. D.: *On Security*. Columbia University Press, New York 1995. Viz rovněž Buzan, B., Segal, G.: *The Rise of „Lite“ Powers: A Strategy for the Postmodern State*. *World Policy Journal*, Summer 1996. Viz též Sorensen, G.: *Individual Security and National Security: The State Remains the Principal Problem*. *Security Dialogue*, Vol. 27, No. 4, 1996.

⁵ Kupchan, C. A.: *Reviving the West*. *Foreign Affairs*, Vol. 75, No. 3, May/June 1996, s. 92.

⁶ Srov. Maynes, C. W.: *The New Pessimism*. *Foreign Policy*, No. 100, fall 1995, s. 41. Viz též SIPRI Yearbook 1995. Oxford UP 1995, s. 5. Viz rovněž SIPRI Yearbook 1996. Oxford UP 1996, s. 8. Dále srov. *Přehled ozbrojených konfliktů, 1989–1996* (příloha č. 5). In: Janda, J. a kol.: *Bezpečnostní politika České republiky. Závěrečná zpráva z výzkumného projektu. Ústav mezinárodních vztahů*, Praha 1996, s. 131–140.

⁷ Srov. Fry, R.: *Operations in a Changed Strategic Environment*. *RUSI Journal*, June 1995, s. 34. Výstižně vyjádřil proměny časoprostorové hodnoty nového strategického prostředí generál Pezl, K.: *Přemýšlení o možném. Vojenské rozhledy*, 3/1996, s. 14. V této souvislosti se zmiňme o diskuzi o koncepci „rychlé dominance“, která je cílem, kromě tradičního požadavku rychlé neutralizace vojenských sil nepřítele, otfesení protivníkovy politické vůle. Viz Ullman, H.: *A New Defence Construct: Rapid Dominance*. *RUSI Journal*, October 1996, s. 8–12.

⁸ Srov. např. Buzan, B.: *People, States and Fear. The National Security Problem in International Relations*. *Wheatsheaf* 1983. Viz též Buzan, B.: *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. 2. vyd. Boulder, Co. 1991. Viz rovněž Lipschutz, R. D.: cit. dílo.

⁹ Parafraze dle: Luttwak, E. N.: *A Post-Heroic Military Policy*. *Foreign Affairs*, Vol. 75, No. 4, July/August 1996, s. 36.

¹⁰ Viz Evans, M.: *Britain has only ten years to protect itself from missiles*. *The Times Monday*, 12. 6. 1995.

¹¹ Viz Rathjens, G.: *Rethinking Nuclear Proliferation*. *The Washington Quarterly*, Winter 1995, s. 188.

¹² Viz *Konference o zločinu v Neapoli*. *Lidové noviny*, 22. 11. 1995.

¹³ Srov. např. *Strategic Survey 1994–1995*, s. 25–33. Viz též Burns, J., Burns, T., Graham, R., Marsh, D.: *Secret services unite against crime*. *Financial Times*, 22. 11. 1993. Viz rovněž Lewis, F.: *Fighting a World War Against International Crime*. *The International Herald Tribune*, 24. 6. 1994. Viz též Shelley, L. I.: *Transnational Organized Crime: An Imminent Threat to the Nation State*. *Journal of International Affairs*, Winter 1995. Viz rovněž Williams, P.: *Transnational Criminal Organizations: Strategic Alliances*. *The Washington Quarterly*, Winter 1995.

¹⁴ Srov. např. Black, P.: *Technologie a bezpečnost*. *Lidové noviny*, 14. 2. 1996. Viz též *It's warfare in Cyberspace*. *The Economist*, 13. 1. 1996. Viz rovněž *Clinton se bojí, že Internet pomůže vyzbrojovat teroristy*. *MF Dnes*, 18. 4. 1996. Viz též *Zločin v bankovním systému je hrozbou bezpečnosti USA*. *MF Dnes*, 1. 3. 1996.

¹⁵ Srovnejte titulky novinových zpráv: Bojový plyn sarin zabíjel v přeplněném tokijském metru. MF Dnes, 21. 3. 1995. Sekta Óm šinrikjó vyráběla i yperit. MF Dnes, 20. 7. 1995. Sekta schraňovala smrtelné bakterie. MF Dnes, 29. 3. 1995. Sekta ukryvala i součásti raket. MF Dnes, 31. 7. 1995. Sekta Óm šinrikjó plánovala útok proti Spojeným státům. MF Dnes, 20. 6. 1995. A dále např.: Basajev vyhrožuje Moskvě uranem. MF Dnes, 7. 7. 1995. Policie našla u neonacistů chemické látky. MF Dnes, 3. 4. 1995.

¹⁶ Srov. Respekt, 14. 1. 1996. Viz též Rosenthal, A. M.: Nuclear Terror: Not If but When. International Herald Tribune, 25. 11. 1996.

¹⁷ Primitivním radiologickým zařízením máme na mysli např. kombinaci konvenční výbušniny a radioaktivního materiálu. Bývalý šéf CIA J. Deutch varuje, že i „pouhý radioaktivní odpad, pokud je použit s konvenční výbušninou, se může stát v městském prostředí zbraní hromadného ničení“. Viz vynikající studie o nových dimenzích proliferace zbraní hromadného ničení Sopko, J. F.: The Changing Proliferation Threat. Foreign Policy, Winter 1996–1997, s. 7. Dále srov. Strategic Assessment 1996. Instruments of U. S. Power. National Defence University, Institute for National Strategic Studies 1996, s. 199.

¹⁸ Lze proto souhlasit s názorem, že „hlavní výzvou“, které budou čelit vojenské síly v 21. století, bude schopnost „bezpečně přenášet vojenskou moc proti regionálním protivníkům, vyzbrojeným zbraněmi hromadného ničení“. – Strategic Survey 1995–1996, s. 40.

¹⁹ Srov. např. Strategic Survey 1994–1995, s. 29–32. Viz též Strategic Assessment 1996, s. 87.

²⁰ Srov. Zieleniec, J.: Ke koncepci zahraniční politiky České republiky. Vystoupení ministra zahraničních věcí Josefa Zieleniece na 8. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Mezinárodní vztahy, 2/1993, s. 95–101. Viz též Zieleniec, J.: Realizace základních směrů zahraniční politiky České republiky v roce 1996 (předneseno před zahraničním výborem PČR dne 12. 9. 1996). MFN 5518.

²¹ Janda, J. a kol.: cit. dílo, s. 45.

²² K další diskuzi o otázce stoupající neochoty západních společností k vojenské angažovanosti a akceptaci případných ztrát srov. např. Strategic Survey 1995–1996, s. 48–56. Viz též Keegan, J.: The warrior's code of no surrender. U. S. News & World Report, January 23, 1995. Viz rovněž Luttwak, E. N.: Where Are the Great Powers? At home with the Kids. Foreign Affairs, Vol. 73, No. 4. Viz též Luttwak, E. N.: Towards Post-Heroic Warfare. Foreign Affairs, Vol. 74, No. 3.

²³ „V instituční rovině je... cílem vybudovat systém civilně-vojenských vztahů, který bude maximalizovat vojenskou bezpečnost při co nejmenším obětování jiných hodnot společnosti.“ – Huntington, S. P.: The Soldier and the State. The Theory and Politics of Civil-Military Relations. Harvard UP 1985, s. 2.

Poznámka: Tato studie byla vypracována s podporou grantu Ministerstva obrany České republiky č. 16220796301.